

KİTAP TANITIMI

Muzaffer Hasan, *Kulak ve Gırtlak yahut Mûsikînin İnsan ve Hayvânâta Tatbiki*, İstanbul, 1893, 52 s.

FAZLI ARSLAN*

Muzaffer Hasan'ın ilginç bir eseri. 1309'da (1893) İstanbul'da yayımlanmıştır. 52 sayfadır. Bir mukaddime, bir giriş ve beş başlıktan oluşan bir kitapçıktır. Bu eseri burada tanıtmaktaki amacımız mûsikî tarihimizde ne kadar farklı muhtevada eserler yazıldığını göstermektir. Kütüphane raflarında dokunulmayı bekleyen belki nice eserler olduğunu hatırlatalım. Muhteva hakkında ön bilgi vermesi açısından başlıkları verelim:

Üzün haricî (Dış kulak)

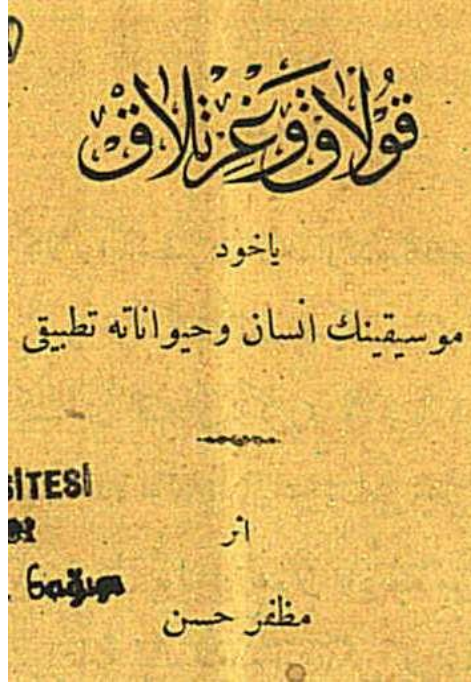
Üzün mutavassıt (Orta kulak)

Üzün dahilî (İç kulak)

İnsan gırtlığı

Mûsikî insan ve hayvânâta nasıl tesir eder?

İç kulaktan sonra mûsikî nedir? diye bir soru sorar yazar. Oraya kadar insan ve hayvanların doğal ses çıkarma ve bu seslere karşındaki canlının veya hemcinsinin karşılık vermesinin tabii bir güdü olduğunu vs. açıkladıktan ve bu tür tepkileri veren vermeyen canlılara örnek

* Doç. Dr. | İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Sanatları ve Tarihi Bölümü

verdikten sonra mûsikîyi de kulak ve ses vasıtasıyla canlılar arasındaki tabii iletişimin daha üst bir seviyesi olarak ele alır.

Mukaddime’de eseri neden kaleme aldığını anlatır: Bir sohbet meclisinde bulunur. Sohbet, mûsikî sanatı hakkında cereyan ediyor. Orada bulunan herkes sada ve makamın özelliklerine dair mütalaalarda buldukları halde mûsikînin teğanni ve terennüm hususiyeti hakkında bilgisi olmadığından onların sözlerinden bir şey anlamamış. Fakat kendisi tabii fenler hakkındaki bilgilerini yokladıktan sonra aslında mûsikîye dair de çok şey bildiğini fark etmiş ve bu eseri yazmaya karar vermiş.

Eserin dili oldukça ağdalı sayılabilir, özellikle mukaddime ve medhalinde. Mesela bir cümle: “Dikkat olunmalı ki nağamât-ı ferahfezaları ile gülistanları bir tarabhane-i şadumanî eyleyen kuşlar ve bahusus nice nice şairlerin hayâlât-ı ibda’kârânesine mucib-i telatum olan bülbüller çiftleşmeye kendilerince bir lüzum-ı tabii gördükleri zaman seslerine bir halavet gelür ve o zaman tab’larına bir ateş-i alaka kabiliyet-i terennüm îrâs eder.”

Yukarıda ilk arzettiğim mevzuya böyle başlar ve aslında hayvanatta temelde var olan mûsikînin bir tabii zarurete dayalı olduğunu ve bu tabii zaruretin de tenasül (neslin devamı) olduğunu belirtir. Öyle ya arz üzerinde gezen, yaşayan hayvanlar, neslini aşk ve alaka ile devam ettirecekler. Bu aşk ve alakanın kurulabilmesinde de tabiatlerine konan mûsikîden yararlanacaklar. Kitap böyle ilginç anlatımlarla devam eder. Biraz sadeleştirerek birkaç cümle daha vermek yerinde olacaktır:

Varlıklar aleminde sesinin tatlılığıyla bilinenler kuşlar olup ondan sonra memeli hayvanlar gelir ise de bunlarda mûsikîye malik olanlar ve sadalarında ahenk çeşitliliği görülenler hemen yok gibidir. Fakat yalnız insan müstesnadır. İnsan denilen memeli hayvan gerek sada cihetiyle ve gerek tabii mûsikî ahenklerini taklid zımnında icad eylediği aletler sayesinde hayat aleminin en mükemmel bir mûsikîşinası olup hür güvercin bile yanında hamûş (suskun) olmaktan başka bir şey yapamaz...

Afrika ve Amerika’daki vahşilerin erkekleri medeniyet alemindeki adetlerin hilafında olarak kollarını bileziklerle tezyin ederler. Devekuşu tüylerinden sorguçlar, mercan vesairenden küpeler takarlar. Halbuki ka-

dınlar bu gibi tezyinata rağbet etmezler. İşte bundan anlaşıldığına göre hilkat, erkek cinsi hakkında her türlü hususiyeti bahsettiği halde kadınları ondan mahrum bırakmakta ve vahşet halindeki insanlar dahi hayvanları taklid etmektedirler. Fakat medeniyet terakki ettiğinde, iş tersine dönmüş, erkekler ailelerinin maişetini temin ve memleketlerin düşman taarruzundan korumak gibi yüksek vazifelerle mükellef olmuş, kadınlar süse ziynete sarılmışlardır.

Muzaffer Hasan böyle ilginç cümlelerle devam eder ve konuyu insan bedeni üstündeki mûsikî ile alakadar organlara, kulağa ve gırtlığa (hançere) getirir. Kendisi aslında bu hususta çok da yekin olmadığını ifade ederken asıl sadede gelmek istediğini ve kitap içerisinde şu sorulara cevap arayarak bir metin oluşturduğunu yazar.

Mûsikî nedir? Bir ahengin kulağa hoş gelmesi için ne gibi evsâf-ı hükmiyye-i tabiiyyeyi¹ haiz olmalıdır. Hayvanatta mûsikînin tahavvulâtı nasıldır? Mûsikî insan ve hayvanata nasıl tesir eder?

Burada bir bilgi daha verir Muzaffer Hasan. Güzel sanatların bu dalı hakkında *Tercüman-ı Hakikat*'te bir zatın güzel makaleler yazdığını söyler. Kendisi de öncelikle bu meselenin maddi tarafını özetleyerek işe başlayacağını belirtir ve kulak nedir? İle başlar. Kanaatimizce adını vermediği zat, Ahmet Mithat Efendi'dir. Ahmet Mithat Efendi *Tercüman-ı Hakikat*'te mûsikîye dair kırkın üstünde yazı kaleme almıştır. Bir de Muzaffer Hasan'ın eserine yakın muhtevada Casimire Colombe tarafından kaleme alınan ve Ahmet Refik tarafından tercüme edilen *Mûsikînin İnsan ve Hayvanata Tesiri* başlıklı kitaba takriz yazmıştır.²

¹ Ses fiziği kanunlarını kastediyor. Bilindiği gibi eskiler, fizik ilmi karşılığı olarak ilm-i hikmet-i tabiiyye'yi kullanırlar. *Başmuharrir'in Mûsikîşinaslığı, Ahmet Mithat ve Müzik*, Ankara: Yayınevi Yay., 2009.

² Bkz. Fazlı Arslan, *Başmuharrir'in Mûsikîşinaslığı, Ahmet Mithat ve Müzik*, Yayınevi Yay., Ankara 2009.